

niet soms een bezwaar, omdat ze 't gevaar van distanciering van de bevolking inhoudt?

Men kan op zulke vragen antwoorden: zeker, de inlandse kerken blijven zelfstandig. Maar in de plaatselijke kerken is dan ook al ruime zelfstandigheid. De vrijmaking b.v. op Soemba is gekomen juist door die zelfstandigheid der plaatselijke kerken: en ze is doorgezet tegen de wil van allerlei „officiële“ instanties in. En laat men niet denken, dat er nog sprake kan zijn van het gevaar, dat een „westers“ man in prachtige huizen woont tegenover de arme inwoners des lands. Geen sprake van.

Worden — zo werd vervolgens gevraagd — de plaatselijke kerken niet in haar vrijheid belemmerd door de „zilveren koorde“? Mogen „experts“, ofschoon ze ons op weg kunnen helpen in de kennis der feiten en der concrete toestanden, wel de principiële vaststelling van fundamenteën en methoden der zending ophouden, zo, dat de nederlandse zendende kerken min of meer zouden moeten wachten op hun informatie, eventueel op hun „fiat“? En dan: hoe lang is er al gewerkt op Soemba? Een betrekkelijk klein terrein. Hoeveel geld wordt nog niet daaraan besteed? Is er niet een element van verharding? Kunnen we niet zeggen: wat er eenmaal gebouwd is, blijft doorwerken, doch wij zoeken andere gebieden op?

Het antwoord luidde: feiten stelde men nimmer normatief. Maar men negere ze evenmin. Niemand doet te kort aan de zelfstandigheid der plaatselijke kerken op Soemba: men lost de eigen zaken ginds meermalen vaker in eigen kring op, dan soms in Nederland, waar men maar stukken naar een generale synode stuurt.... De opleiding is niet bedoeld voor die enkele plaatselijke kerken, doch voor het zendingswerk op heel het terrein. Soembanen zien heel sterk de internationale kerktank: ze hebben behoefte eraan, van ons te leren, gelijk wij, als we verstandig zijn, behoefte zullen moeten hebben van hen, ook van de daar geplante zusterkerken, te leren. Hoe nauwer contact, des te beter. De synode van Eindhoven (synodoor.) liet de politiek het kerkverband bepalen. Wij moeten het anders zien: onze soembanese kerken zien het gelukkig ook anders. Heel het godsdienstig leven op Soemba en elders houdt trouwens nauw verband met het volksbestaan: wie christen wordt, komt min of meer buiten het volksbestaan te staan, hij plaatst zich buiten „de adat“. Hier in Nederland wordt men los van de ene kerk, maar valt een andere toe, of aan geen enkele; maar de plaats in het volksleven wordt er niet anders van. Ginds is het heel anders. Kunnen leven is: in de kumpung mee kunnen tellen.

Wanneer trouwens is er „verharding“ te constateren? Dat hangt af van de mate der kennis. Men kan dat niet in zoveel jaren of decennia afmeten.

En wat die „zilveren koorde“ betreft: bij de honorering der goeroes en pandita's wordt verschil gemaakt tussen door ons gezonden zendingsarbeiders en krachten, die in dienst van de geplante plaatselijke kerken zelf staan. Het „salaris“ moet dan ook aan en door die kerken zelf worden uitgekeerd. Trouwens, meestal laten de door de geplante plaatselijke kerken aangestelden het geld („salaris“) staan in een soort van rekening courant: bepaalde perioden (b.v. van het seizoen) bepalen de inkoop van behoeften. De „zilveren koorde“ is dan ook ginds niet een direct gevaar: de materiële kwesties liggen trouwens daar verder van het centrum der belangstelling af dan bij ons. De Soembanen denken: al het mijne is het uwe, dus: ook (daarna): al het uwe is het mijne. Overnacht eens bij hen: het beste bed is voor de gast, of anders — het enige bed. Gastheer en gastvrouw slapen ergens op de grond, als het bed voor de gast is afgestaan. Gevaar voor 'n „westers“ inrichting van de honorering: regeling is voorlopig nog wel uitgesloten: meermalen wordt al „in natura“ gehonoreerd. Anderzijds is er ook een zekere schroom, bij de bevolking zelf, om b.v. haar voorgangers met boekrollen te betalen. En in andere behoeften (boeken, scholen) leert men zelf de noodzaak van geldelijke honorering al inzien. En de noodzaak van deelneming aan het geldverkeer wordt dan ook meer en meer gevoeld, juist van binnen uit.

De beweging der Jongeren, IV

Wanneer men na zooveel jaren, op een critische distantie, zich nog weer eens inleest in wat deze beweging der „jongeren“ was en wilde, vraagt men zich met verbazing af: hoe heeft dit alles mannen en vrouwen, die gereformeerd wilden zijn, die uit de Schriften begeerden te leven, kunnen beroeren en boeien?

Men realiseere zich toch ter dege, dat het in deze beweging van „jongeren“ naar eigen vaste overtuiging niet maar ging om een steeds in een kentering der tijden optredende spanning en wrijving tussen „ouderen“ en „jongeren“. Neen, deze jongeren waren er vast van verzekerd, dat zij aanschouwers en participanten, ja, promotors waren van een geestelijke beweging, die voluit r e f o r m a t o r i s c h wilde zijn en dat inderdaad ook was. Men sprak onder hen bijna over niets anders dan over „reformeeren“. Het was al reformatie wat de klok sloeg. Als men een duik doet in de literatuur van deze „jongeren“ wordt hun reformatie-geroep zelfs vermoedend en eriant vervelend. Dr Wielenga durfde zelfs de bewering aan, dat het „reformatisch“ streven der jongeren „iets meer (!) en iets anders“ bedoelde dan het grootsche reformatische worstelen der vaderen uit de zestiende eeuw. Dat laatste „bestond hoofdzakelijk in a f w e r p i n g van valsche moderniteiten en t e r u g k e e r i n g tot het oude, ingevroren, beginnel“. Maar wat men — 1920 beoogde was „niet slechts aanvulling of zuivering“, maar niet minder dan een „reconstructie en uitbouw der belijdenis, waarbij plaats moet worden ingeruimd aan de groote problemen (cultuurvragen) die sinds Dordt zijn opgekomen“²³⁾.

²³⁾ De Ref., 1e Jaarg. No. 20, 11 Febr. 1921.

Vergeet ook niet: de soembanese (savoene) kerken hebben nog niet de beschikking over een bijbel in eigen taal (maleis is niet voldoende, de maleise vertaling is trouwens lang niet feilloos, en veelszins ondeskundig). „De Here der heilscharen“ — die uitdrukking b.v. is in 't maleis vertaald met: de Heer der algemene wereld — een mohammedaans-arabisch term. Wat kan die al misverstandend wekken, b.v. bij de lezing van het gebod van uitroeping der kanaänietische volken. Ook voor zo'n nieuwe bijbelvertaling kan onze steun, ons initiatief, niet ontbreken. Zelfs onderwijs van het hebreuws zou niet overbodig zijn: „korban“ heeft in 't maleis een overeenkomstige betekenis, evenals b.v. „nabi“, „salam“. En voor zulke arbeid (gelijk ook voor de opleiding) is nauw contact met de eigen omgeving een eerste vereiste: men kan dan ook de opleiding niet naar Nederland verplaatsen.

De reeds geïnstitueerde kerken zijn geen motief voor het laten liggen van het brede terrein daaromheen; er is nog zoveel daaromheen te doen. Is ook op Borneo niet al lang gepreekt? Hoe slecht is vóór de vrijmaking (behoudens uitzonderingen) de prediking op zendingsgebieden vaak niet geweest! Hoe vaak is er niet min of meer „geknoeld“? Inlanders zelf klagen er vaak over, al hebben ze respect voor mannen als Wielenga, Goossens. Methoden als van de „Protestantse“ kerk zijn vaak gevolgd; vaak om te schrikken! Evangelie, bijbel, heette dan wel eens „westers“, men wou het „aanpassen“ aan het „oosterse“ (al komt de bijbel zelf „uit het Oosten“!). Ook al rekent men met de mogelijkheid van overdrijving en vooroordeel in de berichtgeving, toch blijft genoegzaam bewijsmateriaal over, om de klacht over wat van andere zendingsinstanties geschiedt; denk maar eens aan de manier, waarop ds Goossens is tegenwoordig. Er is, ook afgezien daarvan, veel water in de wijn gedaan. Liever weinig gedoopten, die echt gedoopt zijn, dan de massa-doopt onder het motto: er moet toch waar voor het (zendings)geld zijn! 't Is gebeurd, dat een jodenjongen, die niet wou gedoopt worden, toch maar geprest is om gedoopt te worden. Laat men de „zendelingen“ niet benauwd maken voor de eis: u moet successen kunnen rapporteren, anders werkt u niet productief genoeg....

Voor de keus van nieuwe terreinen wordt altijd ten nauwste contact gezocht met de inlandse kerken zelf. En wat „goud en zilver“ betreft, dat hebben we toch? Bij ons kan er nog wel wat af, maar ginds moet iemand soms zijn opleiding prijsgeven, om nog wat levensmiddelen bij elkaar te kunnen scharrelen. En voorts: de Papoea's zijn onder de invloed der politieke wijzigingen nu „onze naasten geworden“. De zending heeft op ons uitgavenschema nog een te lage plaats. Op 10.000 predikan-

ten 1100 zendelingen — zoo is het bij de Amerikaanse presbyterianen, — hoe is het bij ons? Nog lang niet 1 op de 10! Soms zitten twee predikanten van kleine kerkjes ergens vlak op elkaar, — maar de „uithoek van de wereld“ — Nieuw Guinea — dat nog altijd voor ons openstaat, hoeveel noden zijn daar? Vroeger hadden we Java en Soemba — de rest van de Oost is toen vaak vergeten. Kunnen we die schade niet inhalen? Loslating van Borneo wordt niet bepleit, maar wel positieve aandacht voor Nieuw Guinea. Moeten de bijdragen niet de hoogte in? Een kampong ginds vróeg reeds om een christen-goeroe. Buitenlanders doen wel iets in de richting van de z.g. „sociale zending“, maar ons is het Evangelie toebetrouwd. Combinatie van kleinere kerken in Nederland zou missionarissen kunnen vrijmaken. De verhouding tussen het werk in 't binnenland en dat op het zendingsgebied dient anders te worden.

Wat de „diensten“ betreft: op Java heeft men sterk tussen „hoofd-“ en „hulpdiensten“ onderscheiden. Maar wat men daaronder verstaat, moet althans in de eerste periode samen lopen. En kan de diaconie niet worden ingeschakeld? Als niet onze barmhartigheid ginds een school opent, dan komt ze er in veel gevallen doodeenvoudig niet. Worden geen medicijnen uitgereikt, dan sterven de mensen als ratten. Gaat dat de kerk niet aan? Tien miljoen van de zeventig zijn in de Japanse periode omgekomen! In de primitieve omgeving ontbreekt de differentiatie, die wij in onze culturele omgeving kennen, als de zending de ogen daarvoor sluit, schiet ze te kort.

Snel werken met behoud van onderling contact tussen de werkende instanties is hard nodig, vooral in een land, dat aan revolutionaire woelingen bloot staat. Niet maar „de kerken“ (meervoud), maar ook „de kerk“ (enkelvoud) moet zenden: vandaar de eis van contact-onderhouding tussen allen, die in het werk optreden. Niet iedere kerk kan „zenden“; wel kan iedere kerk deelnemen aan het werk: de één heeft alleen geld, de ander beschikt ook over krachten. Men zorgte altijd voor nauw contact in het zendingsgebied zelf; anders valt — te meer onder de dreiging der vijanden — het bouwsel soms snel ineen.

We gaven slechts een enkele greep uit het gehoorde, natuurlijk is 't maar een verslagje; men stelde dus de sprekers niet verantwoordelijk voor wat hier gezegd of geformuleerd is. 't Ging er ons alleen om, onze lezers te doen meeleven in dit interessante en leerzame vraaggesprek. K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Vrouwenleven onder de druk van hedendaagse phaenomenologie

Men spreekt in onze tijd veel over arbeidsslavernij, waarin het menschenleven verzonken zou zijn en waaruit het moet worden opgetrokken. De arbeidende mens wordt zodoende een beklaagde en beklagenswaardige figuur. Men vestigt dan de aandacht op het soort werk, dat bepaalde mensen te verrichten krijgen, acht deze geestdodend en mensonwaardig te zijn, let voorts ook sterk op bepaalde fysisch bezwarende omstandigheden, waaronder gewerkt moet worden en worstelt zo om een ethos van de arbeid, waarbij de mens een meer menswaardig bestaan is toebedacht. Meer dan we ons zelf wellicht bewust zijn, zitten we, wanneer we op deze en dergelijke overwegingen onze beschouwing van de menselijke arbeid gaan baseren, gevangen in de alle levensbloed wegzuigende greep van een gevaarlijke poliep, die van de overheersing van de phaenomenologie. Onder deze overheersing

van de phaenomenologie verstaan wij dan die wijze van beschouwing en waardering, waarbij men bij de verschijnselen, zoals men die meent waar te nemen, blijft staan, vandaar uit de verandering van het leven wil aanvatten, zonder verder af te dalen tot de bewerkende oorzaken of zich te bekommeren om de genetische verbanden en om een behoorlijke normering van die waargenomen verschijnselen. Prof. Fred. L. Polak noemde in zijn boek „Om het behoud van ons bestaan“ het a priori als één van de bewerkers van onze geestelijke armoede, aan welk a priorisme hij buiten de religieuze sfeer geen bestaansrecht toekende. Doch reeds deze éne onderscheiding van een binnen- en buiten-religieuze sfeer is alleen maar te denken en te handhaven via een bepaald a priori, dat het onze niet is. Waar van de verschijnselen niet steeds wordt teruggeslagen op de normen, daar ont-

Men sloofde zich voorts uit om een juiste diagnose te geven van de geestelijke gesteldheid van dat „Calvinisme“. Men constateerde dan hier een tekort, daar een eenzijdigheid, ginds een teveel. Een tekort aan ethiek, mystiek, gevoel, geest; een tekort aan kennis en verwerking van de „groote problemen“ van den „nieuwen tijd“. En een teveel aan intellect en organisatie. Een ontbreken van harmonische persoonlijkheden. En nu maakt men zich op om die tekorten aan te vullen. Het teveel weg te doen en overal de juiste accenten te plaatsen. En door dat alles moet komen groei, bloei, progressie, ontwikkeling. Argeeloos poneerde Prof. Hepp in het tweede nummer van „De Reformatie“, dat reformatie ONTWIKKELING is. Wat wil de reformatie? zoo vroeg hij daar. En zijn antwoord luidde: Reformatie „laat geen middel onbeproefd om den sierlijken opwas van den boom te verzekeren. Is de grond op den duur verarmd, zij tracht er nieuwe voedingsstoffen in te brengen. Zij snoeit het doode hout, waar zij het ontdekt, weg. Zij ruimt al wat den boom het zonlicht beneemt, op. Zij verschaft hem ruimte en lucht. Daartoe moet zij onvermoeid blij en zeis hanteeren.... Ontwikkeling is slechts mogelijk bij Reformatie“²⁴⁾.

²⁴⁾ De Ref., 1e Jaarg. No. 2, 8 Oct. 1920. Wanneer de, ook nu nog bestaande „kop“ van De Reformatie voor het eerst wordt gebruikt, bij het begin van den derden Jaargang, schrijft Prof. Hepp daarvan „Ziet, hoe de letters in elkander doordringen. Het is alsof ze worstelen, zij welken niet de gewaarwording van rust, maar van strevings. Hoe breed zijn de lijnen! Breed als het leven, als het Gereformeerde leven, dat zich wel opsluit in laat, maar de wereld voor Christus opsluit. Doch herhaaldelijk worden de horizontale lijnen door verticale gesneden. Daar zit drang naar leven in. De ontwikkelingsidee wordt er zoo kostelijk door uitgedrukt!“

staat oof
of de ho
leven van
de man is
van zijn
kende me
de verne
van haar
met als
lijksch le
Mulder s
naast de
zeven
getypee

De
De
De
De
Van
Hebb
Stof
Vate
De
Zeev
Stof
Vate
Zeev
De
Er
Die
Wan
Er
Die
Twa
Dert
Ve
Elk
Zeev
Zeev

(Anne
levenskur
deel, 3e
Zo ver
als deger

„Die
Wat
Die

Heeft
vele meis
dat bij
bestaan
houdelijke
heeft pos
steeds m
Mulder z
harde lev
lief geluk
de zorge
behalve
lief geluk
door een
lot, zich
houdelijke
baar, dan
onlangs

Men ka
Dit alles
gieuze?
formatie
zijn woor
zoo, dat
kend en
dit, dat
het hart.
om genad
dat er d
overal en
vochten v
des Heer
mogen zi
roepen w
pij en cul
worden, s
zoo wil l

Wie we
bad genoe
van ± 1
strijdschr
dood veel
Antichris
reformati
anderen s
andere d
denkt dan
Bij een v
Gods, str
Gods w
één bege
heilige
zegen!
om de ke

amerikaanse
lang niet 1 op
kleine kerkjes
de van de we-
oor ons open-
idden we Java
vaak vergeten.
ting van Bor-
aandacht voor
de hoogte in?
hristen-goeroe,
g van de z.g.
e toebetrouwd,
nd zou missio-
ig tussen het
gebied dient

eft men sterk
cheiden. Maar
s in de eerste
niet worden
eld ginds een
llen doodeen-
itgereikt, dan
kerk niet aan?
spanse periode
ontbreekt de
reving kennen,
iet ze te kort,
contact tussen
al in een land,
at. Niet maar
kerk" (enkel-
contact-onder-
ptreden. Niet
kerk deelne-
heid, de ander
tijd voor nauw
te valt — te-
houwel soms

het gehoorde,
stelle dus de
ier gezegd of
onze lezers te
erzame vraag-
K. S.

AL LEVEN

gie

dan die wijze
men bij de
ar te nemen,
ing van het
te dalen tot
zommeren om
orlijke norme-
n. Prof. Fred.
ehoud van ons
de bewerkers
k a priorisme
ansrecht toe-
iding van een
leen maar te
a priori, dat
hijnselen niet
en, daar ont-

uiste diagnose
van dat „Cal-
n tekort, daar
tekort aan
ort aan kennis
men" van den
ntellect en or-
ische persoon-
en die tekorten
en overal de
lat alles moet
kkeling. Arge-
e nummer van
Twikkeling is
daar. En zijn
en middel on-
de boom te
e verarmd, zij
e brengen. Zij
tdekt, weg. Zij
neemt, op. Zij
e moet zij on-
ontwikkeling is

20. Wanneer de
rmatie voor het
in derden Jaar-
hoe de letters
rstelen, zij wek-
ar van strevings-
t leven, als het
n laat, maar de
uaidelijk worden
eden. Daar zit
se wordt er zoo

staat ook het verwrongen levensbeeld van de bolle of de holle spiegel. En daarin komt ook het arbeids-
leven van de vrouw er dan maar karig af. Is het bij
de man in de fabriek de machine, die de schuld krijgt
van zijn monotoon bestaan, bij de vrouw en het wer-
kende meisje is het de stoflap, die haar stempelt tot
de vernederde figuur van huissloof. In het eerste deel
van haar „Zeven eeuwen Nederlandsche levenskunst”,
met als ondertitel: „Een geschiedenis van het dage-
lijksch leven”, heeft de geschiedschrijfster Anne H.
Mulder met schelmse ondeugendheid, waarin toch
naast de glimlach ook iets van een traan twinkelt,
zeven eeuwen vrouwenleven in Nederland als volgt
getypeerd:

De kinderen dansen om haar heen,
De wereld draait wel langs haar heen,
De vrouw die zoekt een plaats.
De wereld wordt nooit meer heelemaal schoon,
Vanaf haar begin tot op onze dagen
Hebben vrouwen gesloofd en gezwoegd.
Stof afnemen, kannen schuren,
Vaten wasschen, bedden maken,
De eeuwen door.
Zeven eeuwen
Stof afnemen, kannen schuren,
Vaten wasschen, bedden maken,
Zeven eeuwen daaglijksch leven.
De wereld is ontstellend monotoon.
Er is geen einde aan de kleine dingen
Die maken tot den dood vermoed,
Want onopgemerkt gaan de kleine dingen.
Er is geen clerck uten lagen landen,
Die dat noteert:
Twaalfhonderd — stof afnemen.
Dertienhonderd — stof afnemen.
Veertienhonderd — stof afnemen.
Elk jaartal is een heldendaad.
Zeven eeuwen stof afnemen
Zeven eeuwen „meyt”.

(Anne H. Mulder, Zeven eeuwen Nederlandsche
levenskunst, N.V. Em. Querido's Uitgeverij, 1e
deel, 3e druk, blz. 189).

Zo verschijnt de figuur van de arbeidende vrouw
als degene

„Die deed
Wat niet in de kronieken staat geschreven
Die had het ondankbaarste deel van het leven”.
(a.v. blz. 192).

Heeft deze visie op de arbeid van de vrouw niet
vele meisjes ook in onze kring zo te pakken gekregen,
dat bij menig een merkbaar aversie tegen haar
bestaan en levenslot, wanneer het met zulke huis-
houdelijke attributen in de handen moet verlopen,
heeft post gevat, waardoor haar begeerte en streven
steeds meer in een andere richting gaat. Anne H.
Mulder ziet de levensgang van de vrouw zó, dat het
harde leven zelf, de vrouw uit huis joeg. En ook het
lief geluk, zegt zij, duurt maar wat dagen, dan komen
de zorgen, die jagen de vrouw uit het huis. Doch
behalve het harde leven en de korte duur van het
lief geluk, jaagt tegenwoordig menig meisje, geleid
door een bepaalde afkeer van haar natuurlijk levens-
lot, zichzelf uit het huis. Daardoor zijn er voor huis-
houdelijke functies steeds minder krachten beschik-
baar, daardoor blijven in de ziekenhuizen, naar nog
onlangs mij door een hoofdzuster werd verzekerd,

Men kan zulke woorden alleen met verbazing lezen.
Dit alles kan men misschien „cultuur” noemen, „reli-
gieuze” cultuur van een volksgroep — maar nooit re-
formatie! Want reformatie is allereerst dit, dat God
zijn woord laat dreunen over het leven van zijn kerk
zó, dat de zonden in haar gruwelijkheid worden ge-
kend en men er voor siddert en heeft. Reformatie is
dit, dat die zonden worden beleden uit het diept van
het hart. Reformatie is dit, dat men kreunt en smeekt
om genade en er juichend in roemt. Reformatie is dit,
dat er dan en zó geworfeld wordt om de zonden
overal en voortdurend weg te doen en ten bloede ge-
vochten wordt om in alle verhoudingen naar den wil
des Heeren te leven, wat daarvan ook de gevolgen
mogen zijn! Misschien, als God dat zoo wil, het ge-
roepen worden tot groote dingen in staat, maatschap-
pij en cultuur. Misschien het uitgestooten en vervolg
worden, als de HEERE zijn Naam door zijn kinderen
zó wil laten verheerlijken!

Wie weten wil wat ware reformatie is moet, na een
bad genomen te hebben in de publicaties der jongeren
van ± 1920 zich maar eens verdiepen in een paar
strijdschriften van Calvijn, waarin hij op leven en
dood vecht met de kerk van den Paus, dien hij den
Antichrist noemt! Hij zal verstaan dat waar God ware
reformatie schenkt, men uit andere krachten leeft, een
anderen strijd voert, andere wapens hanteert, gansch
andere doeleinden nastreeft en in andere categorieën
denkt dan die van accentverlegging en ontwikkeling.
Bij een ware reformatie heeft men voor den toorn
Gods, strijdt men tegen de zonde, zwoegt men om
Gods woord te kennen, heeft men maar
één begeeren n.l. het leven naar Gods
heilige wet en verwacht men het al van zijn
zegen! Calvijn strijdt met het zwaard des Geestes
om de kerk weer te mogen zien met haar „oude ge-

door gebrek aan verpleegsters bepaalde afdelingen
geoloten. Deze gang van zaken is te betreuren. Ook
onze meisjes en onze vrouwen zullen evenals de man-
nen en de jongens van de verschijnselen terug moeten
op de normen, op de levensopdrachten, juist om de
verschijnselen weer zuiver in hun verband te leren
waarderen. Met name zal dan de strijd moeten wor-
den aangeboden tegen die rondwarende onder-waar-
dering van huiselijke arbeid, tegen dat zich vergapen
aan de schone schijn van die arbeid, waarin de vrouw
als de gelijkwaardige partner in dezelfde soort van
werk naast de man verschijnt. Ook deze schijn be-
driegt. Dit blijkt wel bij het ouder worden. Nog altijd
geldt het woord van de Spreukendichter: „De beval-
ligheid is bedrog, en de schoonheid ijdelheid, maar
een vrouw, die de Here vreest, die zal geprezen wor-
den”. (Spreuken 31:30). Het gaat bij de arbeid ook
van de vrouw en het meisje om het dienen van God,
om het vervullen van Zijn wil over het leven, waarbij
dan ook tot zijn recht komt de eigen aard van dat
leven. In het Gode-waardig zijn van het vrouwen-
leven, is dan het menswaardige ervan meteen gegeven
en verzekerd, welk caricatuur-beeld als van een huis-
sloof anderen ook overigens er dan van mogen maken.
We zouden onze Gereformeerde meisjes dan ook de
hartelijke raad willen geven: Laat U niet misleiden
en uit de koers trekken door hen, die U beklagen als
een creatuur, die maar niet tot haar recht kan komen
in deze maatschappij, als een, die in het grote leven
vergeten wordt, langs wie het grote leven wel heen
draait. Let op het getuigschrift, de beoordeling, welke
God in Zijn Woord geeft van Uw taak en van Uw
plaats in het leven. Incasseeer dan bij het stof af-
nemen, kannen schuren, vaten wassen, bedden ma-
ken, eten koken, eenvoudig de lof van Uw God (ook
al zeggen mensen: zij deed het nederigste werk, zij
deed alles wat alleen wordt opgemerkt, wanneer het
is vergeten), dat een kloek huisvrouw de kroon van
haar heer is, dat haar waardij is verre boven de ro-
bijnen (Spreuken 12:4 en 31:10).

Het zijn niet alleen de humanistische schoonheids-
specialisten, die trachten de meisjes de hoofden op
hol te maken; deze humanistische appreciatie van
het leven, waarbij voor de vrouw bepaalde rechten
worden pleit en opgeëist, kan men tegenwoordig
ook in Gereformeerde kring beluisteren, zij klopt ook
aan de deur van de Gereformeerde gemeenschap. In
het dit jaar bij de N.V. J. H. Kok te Kampen (de
bekende uitgever, bij wie zo vele werken het licht
zagen met een duidelijke richtingaanwijzer: Gerefor-
meerden, daarheen!) verschenen boek „Gereformeer-
den, waarheen?” van Mr. A. Bouman en Thijs Booy
dient eerstgenoemde op blz. 80 de figuur van de vrouw
in de Gereformeerde gemeenschap aan onder het op-
schrift: „Wie niet gemist wordt (de vrouw)”. Deze
schrijver komt tot de hem beklemmende conclusie,
dat het Gereformeerde leven eenzijdig-mannelijk is,
en bepaald onvrouwelijk. Hij oordeelt voorts: „De
man heeft speciaal in het Gereformeerde kerkelijk
leven de verdiensten van de vrouw met weinig begrip
en ridderlijkheid vergolden, maar bovenal weinig in-
zicht getoond in de structuur van de kerk, waar aan
vrouwen even grote behoefte is als aan mannen.”
(blz. 80—82). Het type van de Gereformeerde vrouw,
dat op deze wijze ontstaan is, althans van velen uit
haar midden kan de schrijver blijkbaar in het geheel
niet bekoren, daar hij haar kwalificeert als een „ij-
delijke en saaie persoonlijkheid met geringe belang-

laat”. En hij roept het met alle kracht over zijn wereld
uit, dat wij ten slotte een kerk nodig hebben, wier
eenige zorg is met vrome nederigheid op Gods woord
te letten en zich gehoorzaam daarnaar te voegen²⁷⁾.

Typeerend en onheilspellend is ook de exorbitante
waardeering voor „de cultuur”, welke bij deze „jon-
geren” leefde. We gaven reeds vele uitspraken, welke
daarvan getuigden. Ongetwijfeld, God vraagt van
al zijn kinderen dat ze op de plaats waar ze staan en
naar de mate van de krachten waarover ze beschikken
intensief bezig zullen zijn in het vervullen van hun
roeping, ook in den cultuur-arbeid. Het onderwerpen
en beheerschen van de aarde is nog steeds Goddelijke
opdracht. Eveneens is het de taak van de christenen,
die daartoe geroepen zijn, zich grondig op de hoogte
te stellen van wat in de cultuurwereld der godlooze
menschheid te koop is! En ze zullen ook zonder op-
houden bezig moeten zijn met het verwerken van wat
daar aan inzicht, kennis, en wat voor ander waarde-
vol materiaal ook gevonden wordt, ten dienste van
den arbeid en den strijd in het Koninkrijk Gods! Maar
dit alles is gansch wat anders dan het verwachtend
uitzien naar wonderen van waarheid en schoonheid,
die zich op het „terrein van de gemeene gratie” voor
onze oogen zullen vertoonen. Dat is gansch wat an-
ders dan het verheerlijken van, het gretig grijpen naar
en het misschien wel gereserveerde maar toch tegelijk
ook hartstochtelijke genieten van wat in de godlooze
cultuurwereld werd bereikt!

In den met God niet rekenenden cultuurarbeid zien
we zonder twijfel schitterende talenten en soms gran-
dioze genialiteit tot ontplooiing komen. En die zijn
Gods schepping, zijn gaven. We zien er even-
eens in, dat God ondanks alles de structuur van de

stelling voor allerlei zaken (politiek, kerkorganisatie
enz.), waar mannen zich druk over maken”. Mr.
Bouman beoordeelt de positie van de vrouw in de
kerk aldus: „In onze kerk is de vrouw de afwezige,
die niet gemist wordt, omdat ze naar de schijn aan-
wezig is” (blz. 82). Volgens de schrijver wordt daar-
mee ingegaan tegen „de geest van het Evangelie”.
(Wat is dat: de geest van het Evangelie? Wanneer
het Evangelie de geest van het Evangelie be-
paalt en aanwijst en niet de „evangelische” mens, dan
kan die term „geest” bij dat Evangelie als kans bie-
dend op misleiding best worden gemist, G.). Bij zijn
beschouwing brengt de schrijver ook de Schrift in het
geding en merkt op: „Het is hoog tijd, dat de enkele
teksten, welke altijd weer naar voren worden gebracht
om de vrouw in de kerk uit te schakelen (tegen de
geest van het Evangelie in) eens grondig en onbe-
vooroordeeld worden geduid” (blz. 153). Wanneer
men dit leest dan zou men de schrijver willen aan-
bevelen, alvorens met deze kritiek op de aan de row
in de Gereformeerde gemeenschap toegekende plaats
aan boord te komen, eerst zelf eens een weerlegging
te geven van de verklaring van die overigens ook
niet nauwkeurig aangewezen teksten, voor zover ze
volgens hem dan niet grondig en onbevooroordeeld
is geschied in het verleden en tot nu toe. Wanneer
wij hem zelf horen zeggen, dat de schrikachtigheid
voor het vrouwelijke en de behoefte om de manne-
lijke levensvormen in ons kerkelijk leven te laten
overheersen, hebben te wijken voor het „In Christus
is noch het mannelijke, noch het vrouwelijke; slechts
een nieuw schepsel” (blz. 152), dan zouden wij bij
hem gaarne, voordat nog maar aan een grondige en
onbevooroordeelde exegese kan worden begonnen, de
teksten behoorlijk geciteerd en de Schriftwoorden maar
niet door elkander heen geklust zien. Want dat woord
der Schrift „daarin is geen man en vrouw” vinden we
in Gal. 3:28 en dat woord „maar een nieuw schepsel”
in Gal. 6:15, waar het getuigd wordt niet in het
verband van man en vrouw, maar van besnijdenis en
voorhuid, waardoor de apostel er op wijst, dat de be-
snijdenis, zoals prof. Greijdanus in zijn K.V. opmerkt,
geen bate voor God, geen eeuwige nuttigheid aan-
brengen kan, terwijl de voorhuid daarvoor niet scha-
den kan.

En wat dat woord „daarin is geen man en vrouw”
betreft, had kennisneming van de verklaring, die Prof.
Greijdanus van deze woorden op blz. 108 en 109 van
zijn commentaar in de K.V. daarvan geeft, Mr. Bou-
man ervan kunnen weerhouden, deze woorden te cite-
ren in het verband van zijn bestrijding van de over-
heersing van de mannelijke levensvormen in ons ker-
kelijk leven. Prof. Greijdanus wijst er nadrukkelijk
op, dat de apostel hier niet handelt over hetgeen in
het maatschappelijk leven geldt, of gelden moet, voor
welk gebied hij juist de eerbiediging van onderschei-
den verschillen eist (Eph. 6:5; Tit. 2:9, 10 e.a.) en
dat hij evenmin spreekt over kerkelijke diensten, voor
welke hij ook de betekenis van het geslachtsverschil,
naar scheppingsordinantie, handhaaft en erkend wil
hebben (1 Cor. 14:33—35; 11:5—10; 1 Tim. 2:11
—14). Dat zijn dan zeker de teksten, die, wijl niet
corresponderend met de gedachten van Mr. Bouman,
door deze voor grondig en onbevooroordeeld onder-
zoek naar voren worden gebracht. Wanneer men deze
teksten in hun verband leest, en overweegt dan wat
Mr. Bouman voorstelt in betrekking tot de positie van
de vrouw in het kerkelijk leven, opdat de kerk haar

geschapen wereld en de velerlei verbanden waarin en
het materiaal waarmee deze cultuurwerkers arbeiden
in tact laat. Maar de groote, beslissende vraag in
dezen is: hoe gebruikt men de door God gegeven
gaven? Uit welken geest en met welk doel worden
ze geactiveerd, soms in fantastische praestaties? Men
kan duizend staren naar de diepzinnigheden welke
Kant ons voortoovert. Men kan in stomme verbazing
de bijna bovenmenselijke taalvirtuositeit van Niet-
sche ondergaan. Maar de groote, de beslissende vraag
is: wat deden ze met dat alles? Wat bereikten
ze er mee voor of tegen God? Welke geest wordt er
in openbaar? Zeker ook als die geest niet deugt, ook
als Christus' verlossingswerk wordt tegengestaan, kun-
nen we in deze cultuurwereld glanzende waarheids- en
schoonheidsmomenten ontdekken. Maar het is dan
alles ingekapseld in een systeem van leugen! Het is
ingeschakeld in 'n geweldige, kerkverwoestende macht.
Het is dan waarheid en schoonheid en goedheid, die
in ongerechtigheid ten onder wordt gehouden. Het is
een locomotief van waarheid die een trein vol leugen
achter zich voortleept. Het is de schoonheid van een
afgodstempel, dien God vervloekt. Het is de weelde
en luxe van een bordeel. Als geheel, als concrete cul-
tuurarbeid, met zijn resultaten ligt het alles onder
Gods vloek. Wordt niet Gods toorn geopenbaard over
alle goddeloosheid en ongerechtigheid van menschen,
die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden?
Wie dezen stand van zaken heeft doorzien is voor goed
gezezen van een bewondering voor de „sublieme vruch-
ten” van „de gemeene gratie” zooals in deze „jonge-
ren” leefde.

C. V.

²⁷⁾ Zoo sprak Calvijn in zijn antwoord aan Sadoletus.

moederlijke taak beter kan ontplooiën door instelling van kinderkerkdiensten e.d., dan is er maar één conclusie mogelijk, dat ook de apostel Paulus door deze schrijver in feite is ingedeeld bij de mannen, die de verdiensten van de vrouw met weinig begrip en riddelijkheid hebben vergolden, want ook in die dagen hadden de vrouwen blijken het getuigenis van de Schrift ongetwijfeld hun verdiensten, die niettemin niet in overweging kwamen bij de vaststelling van Schriftwoorden als de bovenstaande.

Ook in dit boek „Gereformeerden, waarheen?“, dat een bepaalde fenomenologie van het leven der hedendaagse Gereformeerden individueel en in gemeenschap poogt te geven, wordt dus de Gereformeerde vrouw veelzins gezien als een in verdrukking levende figuur, een huisloof, die meestal leeft binnen de touwen van haar eigen kleine wereld. Van deze beschouwingswijze van het leven zullen wij ons vrij moeten maken, om weer ons uitgangspunt te gaan nemen in onze roeping, zoals Gods Woord, die voor mannen en vrouwen normeert, waarbij wij, naar het mij voorkomt, rustig naast ons neer kunnen leggen als niet ter zake dienende, wijl ondeugdelijk geargumenteerde, de bewering, dat wij absolutisten zijn en optreden als dokters met medicijnen, die erger zijn dan de kwalen en met middelen, die gezonde lichaamsdelen ziek maken (blz. 240).

God is in het leven de Eerste. Hij was dat ook bij de schepping van de eerste mens. Hij was dat ook toen Hij de eerste vrouw uit de eerste man formeerde, die beiden samenvoegde en met een opdracht in de wereld uitzond. Hij beheerst met Zijn Woord ook het verdere leven van die man en van die vrouw en van hen, die uit hen zijn voortgekomen. Hij beheerst dat leven in het anders zijn, ook in het één zijn met elkander. Uit die scheppingswil van God, Die aan Adam een hulp gaf, die bij hem paste, vlocht immers ook voort een onderscheiden taak en plaats in deze wereld voor man en vrouw met hun biologische verschillen. En omdat alle dingen en dus ook deze uit God zijn, daarom hebben onze meisjes en vrouwen, die zich buigen onder Gods Woord, er geen moeite mee, wanneer zij daarin horen, dat de man niet geschapen is om de vrouw, maar de vrouw om de man, dat de man het beeld en de heerlijkheid Gods wordt genoemd en de vrouw de heerlijkheid des mans. Dan wordt ook verstaan de wenk, die m.i. bij de tegenwoordige ontwikkeling van het arbeidsleven van de vrouw, voor onze meisjes, die overwegen welke positie zij daarin zullen moeten innemen op haar plaats is. Blijft zo dicht mogelijk bij huis, opdat ge er niet als een vreemde straks in zoudt terugkeren, wanneer God ook U in de leiding van Uw leven eens mocht roepen tot de hoge ere huisvrouw te zijn, waarbij Uw werken, ook die, verricht met stoffer en blik, U mogen prijzen in de poorten. God maakt Zijn wereld wel weer helemaal schoon!

P. GROEN.

AAN EEN JONGERE TIJDGENOOT, No. 55

Kosmopolitieke oecumenische vrede

Amice,

De Bijbel vertelt ons van tweeërlei zang: engelen zongen in de Kerstnacht, en mensen deden het bij de koninklijke intocht van Christus in Jeruzalem. Die laatste werd zo iets als een feestelijke in-betrit-neming van de oude koningsstad: het leek wel wat op een geïnspireerde generale repetitie voor een koninklijke huldiging: toegang en participatie vrij, en geen politie, pro noch contra.

Nu kunnen de engelen niet zelf als verzoening van hun eigen zonden het „aangebrachte“ heil in Christus kennen. Hun lied is dan ook niet anders dan een oproep tot de zang der mensen; want dezen zijn van huis uit, in de kosmische ordening, en in de Staat Gods de meederen, de zonen, niet maar de knechten. Hun zoonchap was verloren, en is hun uit genade weergegeven.

Toen nu de Christus, kort vóór zijn sterven, Jeruzalem binnentrok, was zowel de verkondiging als de actuele doórbraak van „het koninkrijk der hemelen“ met zijn theocratische vrede reeds veel verder voortschreden, dan in de Kerstnacht. In een paar jaren is het gelaat der wereld veranderd; er is veel beslissende gebeurd. In Bethleem was er nog maar een kind, waarvan de grote wereld niets wist, en de „getuigen“ waren toen een stuk of wat herders, naar volk in die dagen, en voor rechtters, voor tribunaal, voor verificateurs van geestelijke waarheid, te denken, dat de mens in de Palmzondag-zang ge-perfectioneerd en prachtig geïnterpreteerd had, niet zonder nieuwe elementen erin op te nemen. Beide zangen toch, zowel die van de engelen, die het Kerstkind aankondigen, als die van de mensen, die de Man in Jeruzalem huldigen, jubelen beide, dat in de hoogste plaatsen God heerlijkheid ontvangt. En ook spreken ze beide van vrede.

Wanneer je nu alleen maar zou horen naar wat er in de Kerstnacht en op de Palmzondag wordt gezegd (ook de engelen, zegt Lucas, „zeggen“), dan zou je zeker moeten concluderen, dat de mens in de Palmzondag-zang ge-perfectioneerd en prachtig geïnterpreteerd had, niet zonder nieuwe elementen erin op te nemen. Beide zangen toch, zowel die van de engelen, die het Kerstkind aankondigen, als die van de mensen, die de Man in Jeruzalem huldigen, jubelen beide, dat in de hoogste plaatsen God heerlijkheid ontvangt. En ook spreken ze beide van vrede.

Beide stellen een dubbel thema: heerlijkheid en vrede. De engel ziet op aarde de vrede lichten, die het vertrapte Israël, en de op de theocratische Wereldkoning wachtende wereld behoeven. De door Gods belofte aan de historie van Davids Huis te verbinden universele vrede onder de schuts van Israëls God. De mens daarentegen laat op Palmzondag zijn zoeklicht toch weer heel anders spelen; niet alleen de glorie, maar ook de vrede bezingt hij als aanwezig „in de hoogste plaatsen“. God is het, die woont in „de hoogste plaatsen“. En klimt niet alle begin, en vervolg, tot zijn consummatie, zijn doelbereiking op? Welnu, de „stad Gods“ begint op aarde, maar is ze eenmaal voltooid, dan — zo kan men dat wel uitdrukken — dan stijgt ze tot „de hoogste plaatsen“ op. Er is een beelddraak, die de toekomst aldus tekent: „Ik zag de stad, het heilige Jeruzalem, nieuw, nederdalende uit de hemel“ (Op. 21: 2). Maar beelddraak kent ook andere manieren van expressie. Soms zegt een joodse filosoof: de Stad-van-het-waarachtig-Zijnde, wel, die ligt in het hart, de ziel. Een andere maal begint een Zionist te zingen: 't Jeruzalem-der-glorie zal de „omphalos“, de navel, het middelpunt der schoongevogde wereld wezen: die is dan „hierosolymocentrisch“ voor goed. Een derde keer komen chiliast en nuchter profetencommentator samen de vinger leggen bij heilige teksten, die het glorieuze Jeruzalem in de hemel zien. En waarom zou men dan niet die laatste beelddraak vastleggen, en dus zeggen, dat de voltooid „polis“ (staat of stad) van God in de hoogste plaatsen zal staan te pronken? Het doel is immers, dat de hemel zelf volmachtig zich tot het universum in harmonie stelde, dat God in zijn „hoogste plaatsen“ de wereld met en tot zichzelf verzoene, als Subject der verzoening, en dat verzoend worden „ook de dingen in de hemel“. Verlossing is een zonde en duivel supererende schepping van blijdschap in de hemel. „Vrede in de hemel“, dat betekent hier voor 't ogenblik niet, dat hij daar vandaan komt, doch dat hij daar voorhanden is, dat daarboven résonneert wat hier beneden nu net gebeurt.

Dat spreken van „vrede in de hemel“ is dus orthodox, óók in de schematiek van boven-en-beneden.

Maar — begrijpen al die feestvierders van Palmzondag wel de diepte van hun orthodoxie? Begrijpen zij de waarheid Gods, als zij zich verzadigen aan hun gewaande nieuwe Koning-op-korte-termijn; die als een stoomwals verderger van Israëls vijanden zal zijn, en een rap verheerlijker van Abrahams natie.

Och, neen. In die mensenzang spreekt niet het op belofte steunende geloof, dat een op aarde door God gestichte, eschatologisch vruchtdragende vrede, tot in de hemel zijn krachten-rayons uitstrekt. Neen, ge hoort hier dan slechts een roepen in onverstand, al is er een naar de letter orthodoxe uiting van uitbrekende geestdrift. Ze willen Hem graag accepteren als koning in Salem, desnoods (zoals er van koning Melchizedek staat, Hebr. 7 vs 3), desnoods zonder (konings)vader, zonder (konings)moeder, zonder (koninklijke) geslachtsrekening, mits Hij, zo'n geïnspireerde Melchizedek, dan niet met Levi breke. Hij mag op Melchizedek wel wat lijken, maar hem niet vervullen als diens volstreekte antitype. Want de Joden denken in overgrote meerderheid als Kajafas: als God vraagt: wie maakt God rijk? dan zegt de joodse natie: wij!

Ze spreken dus actueel, en eschatologisch; je kunt er alle mogelijke „moede“ dingen van zeggen. Maar ze weten niet wat „vrede“ is: die is voor hun besef wel Israëls verzadiging van vreugde, maar niet een satisfactie aan Gods recht. Uit de vrede hebben zij het rechts- en voldeingselement weggewassen.

De werkelijke nood der wereld zien ze dan ook niet. Ze willen wereldhelpters zijn, maar ze kunnen geen voorbidders voor de wereld worden: ze kennen haar en hun eigen ellende niet. Riepen zij elkander de „vrede uit (!) de hemel“ toe, er zou in hun lied plaats voor het „sola fide“ (door het geloof alleen) zijn ingeruimd. Van 'n zonder eigen verdienste gerechtvaardigde Abraham reppen ze niet. Vrede in de hemel, de Polis, de hemelstad, ontving haar ereburgers, en reikt naar elks verdienste erkrullen uit: bene meriti de Patria. De verstandige keuze van die Joden bezorgt de hemel-staat zijn rust. Dat is de brutale consequentie van het joodse autarkie-geloof. Die jachtige Joden-van-de-natie bedenken geen ogenblik, dat de ook de kosmos in zich opnemende, en dus niet „isolationistische“, doch de menswereld mee omsluitende kosmopolitische vrede in de hoogste plaatsen gekocht en betaald moet worden door Christus' bloed. Trots groeten ze hun gefantaseerde Koning. Die ezelin, waarop Hij de stad binnenrijdt, dat werkbeest, och, denken ze, die is maar voorlopig; dat wordt straks wel een krijgspaard.

Het is voor alle werkelijk kosmopolitische, d.w.z. aan de Christus der Schriften onderworpen kerkleden dus maar de allesbeheersende vraag, niet maar: „is de tekst goed?“, maar: „is de uitleg goed?“. Alleen een Koning, die ook Priester is, en die zich door de eeuwige Geest als schuld-betelend Borg ten dode geeft, is de messias van de Schrift, die der ware orthodoxie, Alleen in Hem ligt de verzoening van engelenzang en menselijk. De blik van wie op deze Messias in geloof heeft leren zien, omvat hetgeen op de aarde, en hetgeen boven de aarde is; en het is hem alles in de charismatische vrede gebonden.

Zeg dus maar gerust (wees voor die jodentekst niet bang): het grote doel van alle evangelie is vrede in de hemel. Maar, al neemt ge de jodentekst over: pas op voor het joden-hart. Dat harde joden-hart wil in pure vijandschap tegen Paulus' evangelie een vrede, die zo maar uitgaat van Israëls wereld-politieke „wedergeboorte“ (renaissance!).

Alleen uit het Evangelie van het satisfactie gevende kruis als grond voor Gods opnieuw ons betrekken in Zijn eigen vrede, is men in staat tot goede uitleg van de glorie-en-vrede-tekst.

En alleen bij erkenning van dat evangelie heeft men contact met het oecumenisch christendom, ook waar het met Joden en orthodoxe Christenen droomt over de kosmopolitische vrede.

Met een orthodoxe vredesgroet, als steeds je

ADOLPHUS VENATOR.

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Wij zouden nog wat met elkander praten over de wereldpolitiek, en hoezeer het heden ons dan bezig moge houden, het is toch niet kwaad, ook aan verleden dagen te denken.

Ik heb daarom een dezer dagen gebruikt om de kamerdebatten nog eens na te gaan, die gehouden werden na de eerste wereldoorlog en in het bijzonder die omtrent onze aansluiting bij de volkenbond van Genève. Zij zijn zeer leerzaam, niet het minst ook, omdat zij ons doen zien, hoever de antirevolutionaire partij in parlement en pers van de goede weg is afgedwaald.

Het meegaan met de Volkenbond was ook al een gevaarlijk compromis inzake stellingen, die niet deugden, maar men bleek de oude beproefde beginselen toen nog te kennen en bracht er een cresoluit aan, eer men er een weinig van begon af te wijken.

Thans is het hek helemaal van de dam.

Bij deze studie nu werd ik getroffen door een voor-spelling, die, toen zij werd uitgesproken, niet het minst de aandacht trok.

Zij kwam trouwens uit de mond van een heel uitzonderlijke en ietwat malle politicus, nl. dr Van de Laar, een scribent, die een tijdschrift, de „Klaren“, tot zijn beschikking had, en daarin van allerlei be-weerde, waarop, om een uitroep van prof. Visscher — die ook steeds een rare schaats reed — te gebruiken: Ome Jan geen cent crediet geven zou. Als prof. Visscher voor Ome Jan wou gaan spelen, dan was de belegging trouwens niet veilig, al bleek hij nog zo royaal in het begin.

Die dr Van de Laar gelukte het, door de eerste toepassing van het evenredig kiesstelsel, in de Tweede kamer te komen.

Het was toen mogelijk, zelfs voor een heel klein groepje, een zetel te bemachtigen. En dat was stellig vrij wat „democratischer“ dan de grote partijen nadien handelden, die in steeds sterkere mate trachtten de invloed van 'n opkomende kleine partij te keren. De koe vergat, dat zij kalf was geweest. Men zat er eenmaal goed en wilde er goed blijven.

En dat zal nu nog erger worden, nu men het voor een kleine partij haast onmogelijk wil maken, haar stem in het parlement te doen horen. Dit alles onder het vertoon van de afkeer voor „versnippering van krachten“, wijl thans in de politiek en ook elders de eenheid gaat vóór de waarheid.

Toen wij het districtenstelsel nog hadden en de liberalen machtig waren, verknipte men het land zo, dat de liberalen de sterkste kansen behielden.

Thans verhoogt men de waarborgsom, wil bepalen, dat de volle kiesdeler moet worden behaald, die allicht wel een vijftigduizend stemmen zal betekenen; en, als besloten wordt, dat het aantal kamerleden van honderd tot honderdvijftig zal klimmen, dan zullen de grote partijen deze winst geheel naar zich toe trachten te halen. De vijftig nieuwe zetels zullen dan allicht worden verdeeld onder de partijen, die reeds vertegenwoordigd zijn en dan weer naar verhouding van haar sterkte.

Voor het G.P.V. zal de strijd bij de stembus dan heel moeilijk worden, iets wat de A.R., die vergeten, dat zij eens door de overmacht en de overmoed van de liberalen uit zo goed als alle bestuurs- en vertegenwoordigende colleges zoveel mogelijk werden uitgesloten, wel aangenaam zullen vinden.

Maar hoe dit ook moge zijn, toen kon een heel klein groepje nog een stem in het kapittel verkrijgen en was het dr Van de Laar gelukt in de Tweede kamer te verschijnen. Hij verraste de nieuwe kamer reeds op de eerste of tweede dag, dat zij vergaderde, met de gloed ener grote welsprekendheid, of, wil men, woordenrijkdom. Het was als het Franse versje zegt: on entre, on crie, et c'est la vie, d.w.z.: men komt binnen en schreeuwt, ziedaar het leven. Maar het ver-volg was ook zo: on crie, on sort, et c'est la mort: men schreeuwt, gaat heen, ziedaar de dood.

Maar dat heengaan bij de volgende stembus lag niet aan de kleine politieke partijtjes, maar aan het feit, dat men het kiesstelsel wat wijzigde, om de versnippering te keren.

Maar nu de voorspelling.

Historici en politici en economen wagen zich nog al eens aan dat vooruitzien van hetgeen gebeuren zal. Erg gelukkig zijn zij daarbij gemeenlijk niet.

Er is een tijd geweest, dat de historici bezig waren de wetten voor de gang der geschiedenis te ontdekken. Als zij zulke wetten hadden ontdekt, zouden zij, gelovend in de wet van oorzaak en gevolg, ook kunnen zeggen, hoe de dingen in de toekomst zouden lopen.

Er zijn echter voorbeelden van een wonderlijk vooruitzien.

Zo bijv. bij een Tocqueville, die, een honderd jaar geleden, zijn geweldige werk over de democratie in Amerika schreef, en daarin voorspelde, dat in de toekomst de grote strijd der machten zou gaan tussen Rusland en de Verenigde staten.

Ook politici willen wel eens proberen vooruit te zien. Zelfs onze Colijn onthield er zich niet altijd van in zijn menigmaal zo boeiende spontaneïteit, die ook haar bedenkelijke kant had. Maar men had bij hem voor,

dat de a-
erkende
wat onde
Maar i
Het gi
bij de Vo
groot en
wat than
echter ni
meedeed.
nog niet

Dr var
veel heb
dat de V
genen in
uit Rusl

Daar z
Misschi
geworpen
maar het
van de r
met nog
oude, het
ratio, ter
nisme, al

Het is
kwajonge
daar niet

Maar n
Wilson w
het dwaz

Deze V
lende stat

Dat me
laatste ge

Precies
de Napol
toen het

En zo i
in later d
ken zou o
wereldkrij
melijke k

En dan
in het n
binden. V
zijn. En

bijv. ook
zijn land
dadelijk l

wereldpol
in de toe

En nu
van elke
raakt?

Het wa
partij dit

En als
van weini
delijk, dat

Groen", r
Maar d
Met ha

Beroe
Buitenpost
te Droghe

Aange
Ten Boer,

— ING
TE SURHE
kleine gen

in een me
was federe
feerdert G
hellingen te

een einde

Hoewel
gaderplaats
moesten pl

en ieder
klaar was,

vergadering
aanvaard

Voor dez
van Openb
genodigd, s
met zijn e

De leidit
Ds I. van
Gods Wo

naar aanle
dankbaarh
voorzitter

hetgeen vo
Onder leid

ders op de
een ieder

De afge
meente me
telijk van
buiten keu
ende-Surhu
king. Ruin